

PERSDOSSIER

vrijdag 10 januari 2025

3 op 10 Limburgse bedrijven verwachten beter 2025 ondanks teleurstelling over beleid

Review 2024 en Outlook 2025

- 2024 was beter jaar dan 2023 voor 1 op 3 Limburgse bedrijven (36%), voor een net iets grotere groep (38%) was 2024 minder goed.
- 3 op 10 verwachten een beter 2025, een even grote groep kijkt echter somber vooruit.
- 3 op 4 sluiten 2024 alsnog met winst af. 1 op 3 is gegroeid in personeel. Winstverwachting en aanwervingsambities voor 2025 houden aan op zelfde elan.
- Bedrijfsfocus 2025: interne organisatie verbeteren, financiële gezondheid bewaren en business model aanpakken blijven stevig in top 3.
- 8 op 10 Limburgse bedrijven vrezen impact nieuwe Trump-termijn: protectionisme, handelsspanningen, prijsstijgingen en oneerlijke concurrentie.
- Defensie biedt als sector economische kansen voor 3 op 10 bedrijven. 5% werkt vandaag al concreet met/voor defensie.

Regeringsrapport 2024

- Ondernemers blijven uiterst kritisch: zesde onvoldoende op rij voor Vlaams en federaal beleid.
- Beoordeling economisch beleid kritischer dan ooit. Overheidsefficiëntie op dieptepunt. Ook aanpak loonkostenhandicap, administratieve vereenvoudiging, betaalbaarheid sociale zekerheid en belastingdruk rampzalig volgens Limburgse ondernemers.

Eén op de drie Limburgse bedrijven (36%) deed het in 2024 beter dan in 2023. Daarmee worden de verwachtingen van 1 jaar geleden ingevuld, maar voor een net iets grotere groep (38%) was het voorbije jaar wel slechter dan 2023. Dat blijkt uit de jaarlijkse Outlookbevraging van UNIZO en VKW Limburg. 3 op 4 bedrijven denken het boekjaar 2024 toch met winst te kunnen afsluiten en bij 1 op 3 groeide het voorbije jaar het personeelsaantal. Voor 2025 gaan 3 op 10 ondernemers uit van een beter jaar, net zoveel als de groep die een slechter 2025 verwachten. Voor het komende jaar blijven de globale winst- als de personeelsverwachtingen status quo.

Op de vraag waarop de bedrijven in 2025 de focus willen leggen, blijven het verbeteren van de interne organisatie, het bewaren van de financiële gezondheid en het aanpakken van het business model stevig in de top 3. Marktaandeel vergroten, digitalisering en marketing volgen op enige afstand.

In internationale context verwachten 8 op 10 Limburgse bedrijven een impact – rechtstreeks of onrechtstreeks - van beleidswijzigingen in de Verenigde Staten na de nieuwe aantrede van Donald Trump en dat voornamelijk op het vlak van protectionisme, handelsspanningen, prijsstijgingen en oneerlijke concurrentie. Er werd ook gepolst in hoeverre defensie een opportuniteit is voor Limburgse bedrijven, als sector waarvan verwacht wordt dat deze in economisch belang zal toenemen. Bijna 3 op 10 respondenten zien hier wel graten in, 5% is er vandaag al concreet mee bezig.

Voor het zesde jaar op rij worden zowel het federale als het Vlaamse beleid gebuisd door de Limburgse ondernemers. In totaal 15 economische beleidsdomeinen worden opnieuw zeer kritisch beoordeeld, waarbij geen enkel domein zelfs een gemiddelde van 4 op 10 behaalt. Ten opzichte van 2023 dalen bovendien alle beoordelingen. Het minst tevreden zijn de Limburgse ondernemers over (het gebrek aan) overheidsefficiëntie, met maar liefst één op drie ondernemers die de overheid hiervoor simpelweg met een 0 op 10 quoteren. Ook voor de aanpak van de loonkostenhandicap, administratieve vereenvoudiging, de betaalbaarheid van de sociale zekerheid en de belastingdruk zijn er telkens meer dan 1 op 4 ondernemers die een quotering van 0 op 10 geven, tekenend voor het grote gebrek aan vertrouwen en frustratie rond deze beleidsthema's.

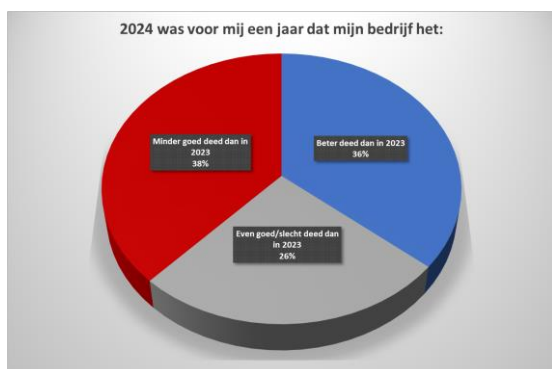
Bart Lodewyckx, gedelegeerd bestuurder UNIZO Limburg: *“Drie op de tien Limburgse ondernemers kijken positief vooruit, dat is zeker een lichtpunt. Maar de groep die een slechter jaar verwachten is even groot, en ook in de evaluatie van 2024 blijkt die tweespalt tussen positief en negatief gestemde ondernemers te bestaan. De nood is dan ook hoog voor een snel en vooral moedig regeerakkoord dat economie op de eerste plaats zet. We hopen dat de economische realiteit en de alarmsignalen voldoende doordringen bij de onderhandelaars, voor wie de laatste verlengingen zijn ingegaan. Onze ondernemers zijn de werkpaarden van onze economie. Om onze welvaart en welzijn te garanderen, moet dat ondernemerschap gekoesterd worden. De nieuwe federale regering dient ondernemerschap te stimuleren door meer flexibiliteit en minder rompslomp, en het al zeker niet te beknotten door extra lasten. Ook de automatische loonindexering is niet langer houdbaar. Op vijf jaar tijd zijn de loonkosten gestegen met meer dan 20%. De competitiviteit en zelfs de overlevingskansen van duizenden ondernemingen worden zo gehypothekeerd. We hebben nood aan moedig beleid, hopelijk beseft elke partij aan tafel dat heel goed. UNIZO is ook een grote voorstander van een fiscale hervorming. Het enorme verschil tussen nettoloon en bruto kost is veel te groot en moet aangepakt worden. Maar die hervorming mag niet op kap van de ondernemers worden doorgevoerd. Ze moet evenwichtig zijn, met gedeelde lasten en het stimuleren van ondernemerschap. Koester de werkpaarden van de economie in plaats van ze naar het slachthuis te leiden.”*

Ruben Lemmens, gedelegeerd bestuurder VKW Limburg: *“De economische situatie is duidelijk en ze is niet rooskleurig. Dat mag en moet worden gezegd, maar klagen alleen helpt niets. Actie is nodig. Ondernemers weten dat. Ze hebben niet de gewoonte bij de pakken te blijven zitten en zullen dat ook nu niet doen. Meer zelfs: het is juist in moeilijke tijden dat de beste ondernemers opstaan en op zoek gaan naar alternatieven en nieuwe kansen. Door in 2025 nog meer de focus te leggen op de efficiëntie van hun interne werking en hun businessmodellen tegen het licht te houden en aan te passen. Maar ook door nieuwe trends als investeringen in defensie te omarmen of minstens te onderzoeken op kansrijke opportuniteiten, zoals vandaag al bijna een derde van onze Limburgse bedrijven doet. De concrete impact van beleidswijzigingen op vlak van internationale handel in de Verenigde Staten valt nog af te wachten, maar zal ongetwijfeld soms ook nieuwe kansen vormen. Laten we dus niet alleen blij zijn dat bedrijven die vandaag al internationaal actief zijn of*

exporteren daar nog meer focus op willen leggen, maar vooral ook bedrijven die dat nog niet doen stimuleren om hun kijker internationaal te verruimen.

Maar hoe goed ondernemers zelf ook in actie schieten, gerichte actie is minstens zo hard nodig op beleidsvlak. We zijn hoopvol dat de nieuwe Vlaamse Regering het besef over de noodzaak aan lagere energieprijzen, minder administratieve overlast, een sterker gefocust industriebeleid en snellere en rechtszekere vergunningen, snel in concrete daden zal omzetten. De problemen waar onze bedrijven vóór staan zijn kristalhelder en de recepten om het tij te keren gekend. De nieuwe federale regering moet de problemen op vlak van arbeidsmarkt, fiscaliteit en loonkosten terdege aanpakken zodat we na een half jaar stilstand, een echte hervormingsregering krijgen die onze economie en onze bedrijven – die jobs en welvaart creëren - op de eerste plaats zet. Enkel dan zullen de onvoldoendes waarmee ondernemers het beleid vandaag quoteren, verdwijnen en worden omgezet in voldoende. Minstens.”

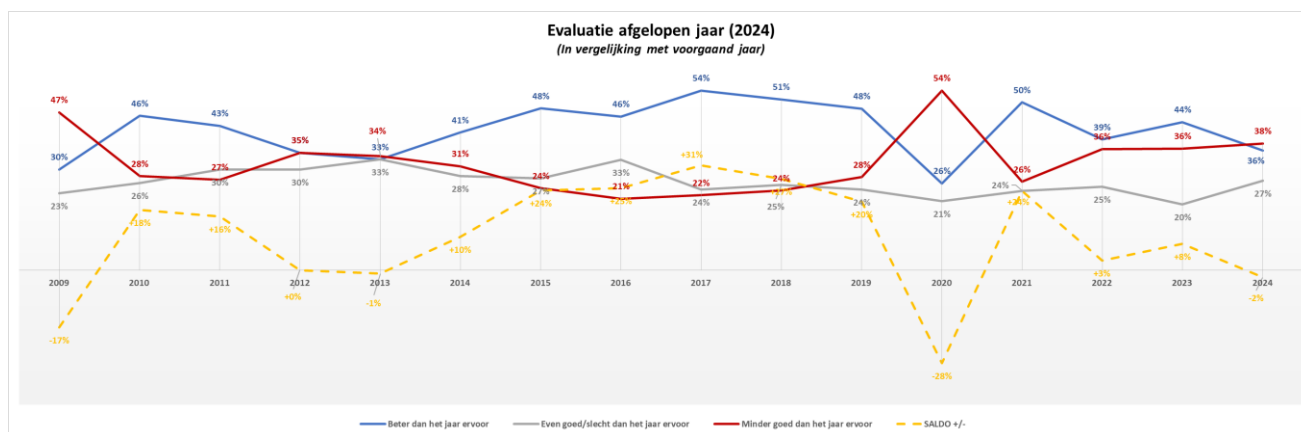
1. Review 2024: voor 1 op 3 Limburgse bedrijven (36%) was 2024 beter dan 2023. Voor net iets grotere groep van 38% was 2024 slechter dan het jaar ervoor. Slechtste evaluatie door groothandel en productie.

Eén op de drie Limburgse bedrijven (36%) deden het in 2024 beter dan in 2023. Dit ligt een stuk lager dan de 44% die 2023 positief evolueerden, maar beantwoordt wel aan de verwachtingen van 35% die een jaar geleden uitgingen van een beter 2024. **Daartegenover staat echter dat een net iets grotere groep van 38% van de ondernemers 2024 slechter bestempelen dan het jaar ervoor.** Voor 1 op 4 was 2024 even goed (of slecht) als 2023.

Per saldo is er voor 2024 aldus een licht **overwicht van 2% meer negatief gestemden** (komend van +8% voor 2023).

Als we naar de grafiek met de evaluaties door de jaren heen kijken, zien we dat het saldo van -2% het **laagste** is van de **voorbij 15 jaren** – met uitzondering van het coronajaar 2020.

Met uitzondering van de bouw (+10%) en diensten (+5%) kennen alle sectoren een negatief saldo wat de evaluatie van 2024 betreft. Voor de groothandel (16% 'beter' en 68% 'slechter', resulterend in een saldo van -53%) was 2024 het slechtst. Niet geheel onverwacht: in de peiling van 1 jaar geleden ging de groothandel al uit van een slechter 2024, weliswaar met een negatief saldo van -20%.

Ook de productie (saldo -14%, het verschil tussen 31% beter en 45% slechter) en de detailhandel (saldo -5%) kennen een negatieve score.

2024 was voor mij een jaar dat mijn bedrijf het:				
	Beter deed dan in 2023	Even goed/slecht deed dan in 2023	Minder goed deed dan in 2023	SALDO +/-
Bouw	37%	36%	27%	10%
Detailhandel	31%	33%	36%	-5%
Diensten	42%	21%	37%	5%
Groothandel	16%	16%	68%	-53%
Productie	31%	24%	45%	-14%
Eindtotaal	36%	27%	38%	-2%

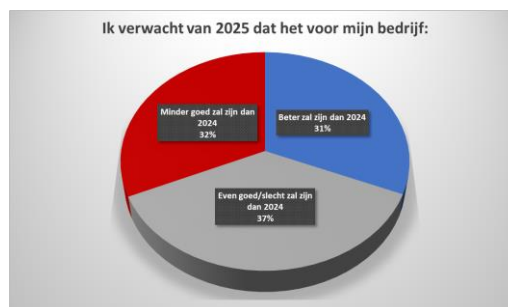
2024 was voor mij een jaar dat mijn bedrijf het:				
	Beter deed dan in 2023	Even goed/slecht deed dan in 2023	Minder goed deed dan in 2023	SALDO +/-
minder dan 5	38%	31%	31%	7%
5-9	44%	29%	31%	14%
10-19	33%	37%	30%	4%
20-49	37%	28%	35%	2%
50-99	32%	16%	52%	-20%
100-249	32%	5%	63%	-32%
250 of meer	21%	16%	63%	-42%
Eindtotaal	36%	27%	38%	-2%

Qua grootte van het bedrijf worden de saldi duidelijk negatief vanaf 50 werknemers, gaande van -20% bij de bedrijven met 50-100 werknemers tot -42% bij de grootste bedrijven met meer dan 250 werknemers. Bij de kleine en middelgrote bedrijven onder 50 werknemers vinden we voor de terugblik op 2024 nog overall positieve saldi – al bedraagt dat saldo bij de KMO's tussen 20 en 50 werknemers ook maar +2%.

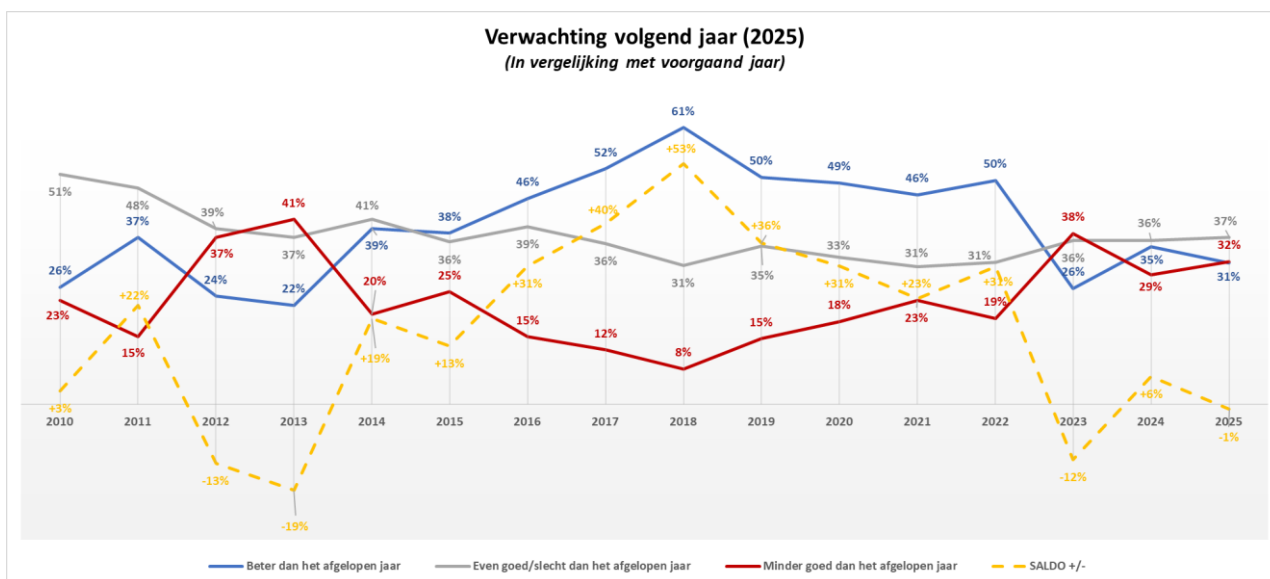
2. Outlook 2025: 3 op 10 Limburgse ondernemers verwachten een beter jaar, een even grote groep een slechter jaar. Dienstensector nog duidelijk positief, groothandel herpakt zich voor 2025.

Bij de start van 2025 is de groep Limburgse ondernemers die een beter jaar verwachten iets kleiner dan bij de evaluatie van 2024: ongeveer 3 op 10 (31%). Ten opzichte van de verwachting begin 2024 (35%) zien we iets minder optimisme.

Eveneens 3 op 10 bedrijven verwachten dat 2025 minder goed zal zijn (32%, wat hoger dan de 29% een jaar geleden). Nog een 1 op 3 heeft geen hogere of lagere verwachtingen van het komende jaar (37%).

Per saldo gaat het om 1% meer negatief dan positief ingestelde ondernemers, komend van +6% een jaar geleden.

Ik verwacht van 2025 dat het voor mijn bedrijf:				
	Beter zal zijn dan 2024	Even goed/slecht zal zijn dan 2024	Minder goed zal zijn dan 2024	SALDO +/-
Bouw	26%	41%	33%	-7%
Detailhandel	19%	26%	55%	-36%
Diensten	36%	42%	22%	+15%
Groothandel	42%	37%	21%	+21%
Productie	36%	29%	36%	0%
Eindtotaal	31%	37%	32%	-1%

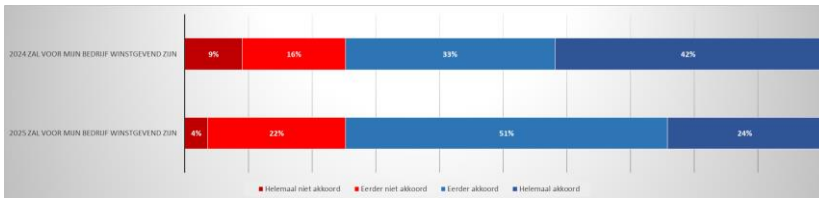
Net zoals bij de evaluatie van 2024 kent de dienstensector (+15%) een positief saldo voor het komende jaar, en krijgt daarbij het gezelschap van de groothandel (opvallend positief met een saldo van +21%, ten opzichte van de -53% voor 2024). De productiesector landt op een nulsaldo, terwijl de bouwsector (-7%) en vooral de detailhandel (-34%) negatief vooruitkijken.

Ik verwacht van 2025 dat het voor mijn bedrijf:				
	Beter zal zijn dan 2024	Even goed/slecht zal zijn dan 2024	Minder goed zal zijn dan 2024	SALDO +/-
minder dan 5	32%	41%	27%	0%
5-9	28%	31%	42%	-14%
10-19	30%	41%	30%	0%
20-49	30%	39%	31%	-2%
50-99	44%	32%	24%	+20%
100-249	26%	32%	42%	-16%
250 of meer	32%	32%	37%	-5%
Eindtotaal	31%	37%	32%	-1%

Qua grootte valt geen directe lijn te trekken door wisselende positieve en negatieve saldi, al zijn de saldi bij de grote bedrijven vanaf 100 werknemers negatief.

3. Winst- en personeel: 3 op 4 hopen 2024 nog met winst af te kunnen sluiten, 1 op 3 met extra personeel. Verwachtingen 2025: 3 op 4 rekenen opnieuw/weer op winst, 1 op 3 plannen aanwervingen.

3.1. Winstverwachting

Terugblikkend naar 2024, verwachten 3 op 4 ondernemers dat het jaar voor hun bedrijf winstgevend zal zijn (75%). Ter vergelijking: voor 2023 lag dit op 80%. Voor 25% draait het voorbije jaar dus uit op verlies of maximaal een

break-even.

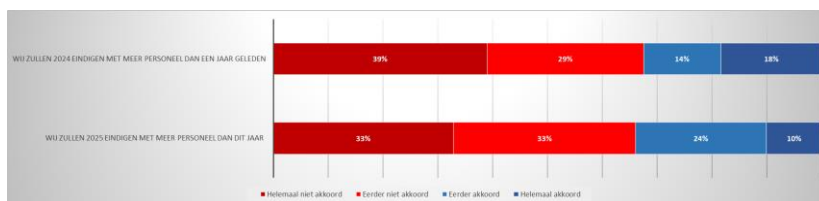
Een jaar geleden hoopte 83% winst te kunnen maken in 2024, waardoor het resultaat dus globaal slechter is dan verwacht.

In de dienstensector is er een winstverwachting voor 2024 bij 80% van de respondenten, in de productie gaat het om slechts 69%.

Voor 2025 kijken eveneens 3 op 4 van de bevraagde Limburgse ondernemers ernaar uit om opnieuw/weer winst te maken. 1 op 4 ziet nog geen beterschap voor het komende jaar.

De groothandel (95%) zijn het meest optimistisch qua winstverwachting voor 2025, bij de detailhandel (69%) vinden we de laagste verwachtingen.

3.2. Personeelsbezetting

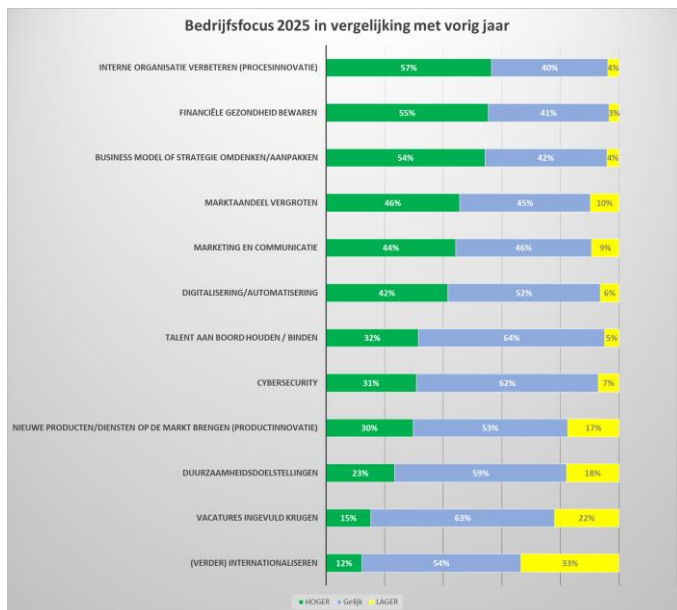
Qua personeel geven 1 op 3 respondenten aan dat ze 2024 met meer werknemers eindigen dan een jaar geleden (32%). Voor 2023 was dit 38%. Een jaar geleden ging nochtans 41% uit van een personeelsgroei in

2024. Verwachtingen die dus niet ingevuld konden worden.

In de diensten (39%) spreken 4 op 10 over een toename, in de detailhandel heeft slechts 10% bijkomend kunnen aanwerven.

Voor 2025 blijven de verwachtingen op hetzelfde niveau liggen, met opnieuw 1 op 3 die verwacht op het einde van het jaar meer mensen in dienst te hebben dan nu (34%). De diensten (46%) kennen hier opnieuw het hoogste cijfer, de detailhandel sluit af met 14% met aanwervingsambities.

4. Bedrijfsfocus 2025: interne organisatie verbeteren, financiële gezondheid bewaren en business model aanpakken blijven stevig in top 3.

Het **verbeteren van de interne organisatie** (procesinnovatie; saldo van **+53%**) staat op **de eerste plaats qua bedrijfsfocus** van Limburgse ondernemers voor het komende jaar. Deze sterkhouder staat daarmee al voor de 11^e keer (in 12 peilingen) op nummer 1.

Ook plaatsen 2 en 3 zijn ongewijzigd ten opzichte van vorig jaar: **het bewaren van de financiële gezondheid (+52%)** en het **'business model of strategie omdenken/aanpakken' (+50%)**.

Marktaandeel vergroten (saldo +36%), digitalisering/automatisering (+35%) en marketing en communicatie (35%) volgen al op enige afstand met telkens een gelijkaardig gewicht.

Bedrijfsfocus 2025 in vergelijking met vorig jaar	HOGER	Gelijk	LAGER	SALDO +/-			
				2025	2024	2023	2022
Interne organisatie verbeteren (procesinnovatie)	57%	40%	4%	53%	60%	54%	59%
Financiële gezondheid bewaren	55%	41%	3%	52%	52%	49%	38%
Business model of strategie omdenken/aanpakken	54%	42%	4%	50%	48%	42%	55%
Marktaandeel vergroten	46%	45%	10%	36%	32%	30%	35%
Digitalisering/automatisering	42%	52%	6%	35%	34%	32%	50%
Marketing en communicatie	44%	46%	9%	35%	34%	28%	42%
Talent aan boord houden / binden	32%	64%	5%	27%	36%	38%	/
Cybersecurity	31%	62%	7%	24%	18%	22%	/
Nieuwe producten/diensten op de markt brengen (productinnovatie)	30%	53%	17%	12%	13%	17%	22%
Duurzaamheidsdoelstellingen	23%	59%	18%	6%	23%	17%	30%
Vacatures ingevuld krijgen	15%	63%	22%	-7%	0%	2%	16%
(Verder) internationaliseren	12%	54%	33%	-21%	-11%	-13%	-8%

Verderop in de lijst vinden we **talent aan boord houden/binden** (+27%, een daling ten opzichte van +36% vorig jaar), **cybersecurity** (+24%, komend van +18%), **productinnovatie** (12%) en **duurzaamheid** (van +23% naar +6%, was eerder al +30% in 2022, maar ook +3% in 2014).

Ondanks de dalingen in sommige saldi, zien we telkens nog wel gemiddeld 50 tot 60% van de bevroegde ondernemers die in het komende jaar evenveel op het betreffende domein willen/zullen inzetten, en ook tussen de 25 en 40% die er meer op gaan inzetten. **Dalingen of lagere saldi betekenen dus geenszins dat een bepaalde actie aan relevantie inboet, maar wel dat de bedrijfsfocus in het komende jaar vaak (noodgedwongen) naar andere domeinen moet gaan.**

Het belang van **verder internationaliseren** kent een negatief saldo van -21% (vorig jaar -11%). Dit lijkt verontrustend, daarom enige nuance bij dit negatieve cijfer: **bedrijven die vandaag al exporteren kennen een positief saldo van +4% (en zelfs +31% bij de bedrijven waar de export in het afgelopen jaar al groeide)**. Bij de niet-exporterende bedrijven is er een negatief saldo van -38%. De combinatie van deze verschillende saldi zorgt voor het globale negatieve cijfer van -21%.

Bedrijfsfocus 2025 "(Verder) internationaliseren" in vergelijking met vorig jaar				
	HOGER	Gelijk	LAGER	SALDO +/-
Alle respondenten	12%	54%	33%	-21%
Bedrijven zonder export(ambities)	8%	47%	46%	-38%
Exporterende bedrijven	19%	65%	16%	4%
Bedrijven met groeiende export	38%	54%	8%	31%

Bedrijfsfocus 2025 "Vacatures ingevuld krijgen" in vergelijking met vorig jaar				
	HOGER	Gelijk	LAGER	SALDO +/-
Alle respondenten	15%	63%	22%	-7%
Bedrijven die zeker niet gaan aanwerven	5%	51%	44%	-40%
Bedrijven die aan aanwerven denken	25%	69%	6%	18%
Bedrijven die zeker zullen aanwerven	37%	63%	0%	37%

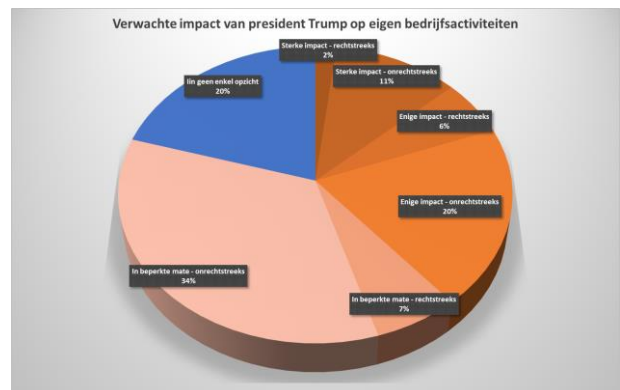
Eenzelfde analyse is ook nodig voor het relatief lage saldo voor de prioriteit 'vacatures ingevuld krijgen' van -7% (vorig jaar 0%): **bij de bedrijven die aan aanwerven denken voor 2025 bedraagt dit saldo +18%. Enkel gekeken naar de bedrijven die zeker zullen aanwerven in het komende jaar, zien we een saldo van maar liefst +37%.** Bedrijven zonder aanwervingsplannen of -mogelijkheden, landen op een saldo van -40%.

5. 8 op 10 ondernemers verwachten impact van Trump en Verenigde Staten op hun bedrijfsactiviteiten: protectionisme, handelsspanningen, prijsstijgingen en oneerlijke concurrentie

Op 20 januari 2025 neemt Donald Trump weer zijn intrek in het Witte Huis. Aan alle respondenten werd gevraagd in welke mate zij denken dat de mogelijke / te verwachten beleidswijzigingen op vlak van internationale handel en politiek in de Verenigde Staten het komende jaar impact zal hebben op hun eigen bedrijfsactiviteiten.

Maar liefst **8 op de 10** bevroegde Limburgse ondernemers verwachten in meer of mindere mate een invloed van wat er overzees gebeurt:

- **13% gaat uit van een sterke impact** (2% rechtstreeks – 11% onrechtstreeks);
- **26% spreekt over 'enige impact'** (6% rechtstreeks – 20% onrechtstreeks);
- En nog eens **41% verwacht een impact in beperkte mate** (7% rechtstreeks – 34% onrechtstreeks);

Los van de mate van impact zien we dus 15% ondernemers die een rechtstreekse invloed verwachten en 65% eerder een onrechtstreeks effect.

Gevraagd naar de **manier waarop de impact verwacht wordt**, komen volgende antwoorden vaak terug:

- **Handelstarieven en -belemmeringen:** Trump heeft in het verleden al ingezet op protectionistische maatregelen, waaronder hogere invoertarieven op Europese goederen (zoals staal en aluminium). Dit kan leiden tot hogere exportkosten en lagere winstmarges voor bedrijven die naar de VS exporteren.
- **Geopolitieke spanningen:** Mogelijke verhoging van spanningen met China of andere grootmachten kan leiden tot handelsbeperkingen of sancties.
- **Heronderhandeling van handelsakkoorden:** De VS kunnen bestaande handelsakkoorden opnieuw ter discussie stellen, wat onzekerheid creëert in internationale handelsrelaties.
- **Valutaschommelingen:** protectionistisch beleid en economische onzekerheid kunnen leiden tot sterkere schommelingen in de waarde van de dollar en de euro, met een invloed op de prijssetting en competitiviteit van Limburgse exportbedrijven.
- **Prijsstijgingen:** de onzekerheid en spanningen kunnen wereldwijde stijgingen van prijzen van grondstoffen, materialen en producten tot gevolg hebben.
- **Focus op binnenlandse productie:** Trumps beleid kan gericht zijn op reshoring (terughalen van productie naar de VS), waardoor Vlaamse bedrijven minder orders uit de VS krijgen. Ook kunnen Amerikaanse bedrijven meer subsidies krijgen, wat leidt tot oneerlijke concurrentie voor Europese/Vlaamse bedrijven.

- **Energiebeleid en klimaatakkoorden:** Een versoepeling van milieuregels in de VS en minder focus op klimaatverandering kan de kostenstructuur van Amerikaanse bedrijven verlagen. Vlaamse bedrijven die inzetten op duurzaamheid (CSRD-verplichtingen) kunnen met een ongelijk speelveld geconfronteerd worden.
- **Extra regelgeving:** Nieuwe Amerikaanse regelgeving kan Europese bedrijven dwingen om hun producten of processen aan te passen aan veranderende eisen (bv. strengere productstandaarden). Dit leidt tot hogere administratieve lasten voor Limburgse exporteurs.
- **Impact op consumentenvertrouwen:** Handelsspanningen of economische onzekerheid kunnen het consumentenvertrouwen verlagen, zowel in de VS als wereldwijd.

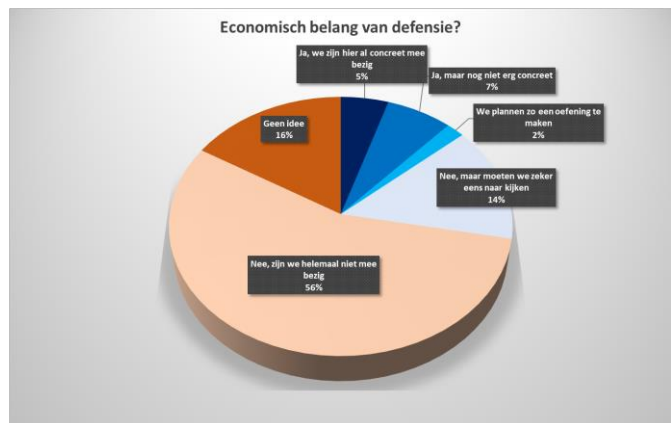
6. Defensie biedt als sector economische kansen voor 3 op 10 bedrijven. 5% werkt vandaag al concreet met/voor defensie.

Defensie is een sector waarvan verwacht wordt dat deze in **economisch belang zal toenemen**. Dit kan gaan van **militaire technologie, dual use goederen (zowel militaire als civiele toepassingen), rechtstreekse of onrechtstreekse toelevering in het kader van investeringen, tot een grotere vraag naar verbruiksgoederen**. Aan alle respondenten werd gevraagd of ze al nagedacht hebben hoe ze mee zouden kunnen profiteren van deze tendens.

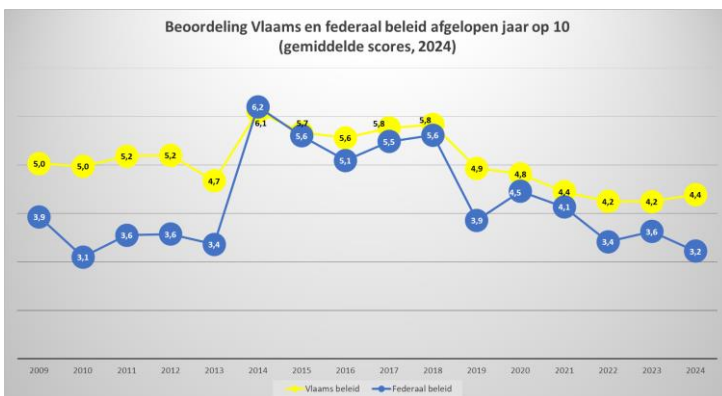
Meer dan 7 op 10 bevroegde ondernemers zijn er vandaag helemaal niet mee bezig of weet niet of er opportuniteiten zouden zijn vanuit defensie voor hun bedrijf.

Bij de **3 op 10 respondenten die wel opportuniteiten voor hun bedrijf zien in een sterkere aandacht voor defensie** e:

- Zegt **5%** dat ze er **vandaag al concreet mee bezig** zijn;
- **Denkt 9%** er **wel al over na**, maar is er nog geen concrete actie ondernomen;
- En is **14%** getriggerd door de vraag en geeft aan dat ze **zeker de opportuniteiten eens moeten onderzoeken**.

7. Regeringsrapporten: federaal en Vlaams beleid krijgt voor zesde jaar op rij een onvoldoende meer naar huis

Voor het zesde jaar op rij krijgen zowel het federale als het Vlaamse beleid een **onvoldoende** van de Limburgse ondernemers.

De nieuwe **Vlaamse regering** van Diependaele zet met **4,4 op 10** alvast een **stapje vooruit** ten opzichte van de 4,2 een jaar geleden, maar moet zich nog bewijzen om een voldoende te kunnen behalen. Al dient hierbij opgemerkt dat in de eerste jaarhelft de vorige regering nog aan zet was.

Ook het **federaal beleid** (of het gebrek eraan) wordt opnieuw - en duidelijker - gebuisd met **3,2 op 10** (komend van 3,6 vorig jaar).

Van geen enkele sector krijgt het beleid een voldoende. De productiesector geeft met 4,8 op 10 nog de hoogste score voor het Vlaams beleid, maar is - erg opvallend - tegelijkertijd het meest kritisch voor het federale niveau (3/10). De detailhandel geeft op haar beurt met 3,9 op 10 de laagste score voor Vlaanderen.

8. Beoordeling economisch beleid: kritischer dan ooit, overheidsefficiëntie op dieptepunt

In de beoordeling van 15 'economische' beleidsdomeinen tonen de Limburgse ondernemers zich kritischer dan ooit: een gemiddelde score van **2,8 op 10** (vorig jaar 3,2/10) en bovendien dalen alle scores ten opzichte van de vorige peiling. De frustratie over het concrete economie-ondersteunend beleid of juist het gebrek eraan zit diep.

De 'hoogste' score bedraagt zelfs geen 4 op 10, en is weggelegd voor het **klimaatbeleid** (3,8).

De domeinen met een score tussen 3 en 4 zijn:

- Het **faciliteren van financiering** voor het bedrijfsleven: een daling van 3,5 naar 3,4.
- Een **flexibelere arbeidsmarkt**: van 3,7 naar 3,4.
- Een **betere aansluiting tussen onderwijs en arbeidsmarkt** (van 3,4 naar 3,2).
- Een **beter sociaal statuut voor zelfstandige ondernemers** kent een **sterke terugval** van 3,9 naar 3,1.
- Ook **mobiliteit en bereikbaarheid** daalt naar 3,1 (komend van 3,3).

Alle volgende beleidsdomeinen landen met een score tussen 2 en 3 op 10:

- **Het energiebeleid**, voluit "het verzekeren van de energievoorziening aan betaalbare prijzen", kent de **scherpste daling** van 3,6 naar 2,8. Het feit dat ondanks de belangrijke bestaande energiehandicap voor onze bedrijven transmissie- en distributietarieven zonder ingrijpen vanaf 2025 nog bijkomend fors stijgen is hier allicht niet vreemd aan.
- De aanpak van de **arbeidsmarktcrispe**: 2,9 naar 2,7.
- **Vlottere vergunningen**: opnieuw **gedaald** van 3,0 naar 2,7.
- Het **wegwerken van de loonkostenhandicap**: 2,4 (vorig jaar 2,6). Was in de jaren 2015-2018 nochtans een sterkhouder op de eerste plaats met een score van 5,3/10. De huidige quotering van 2,6 is tekenend voor de teloorgang van de verbetering die destijds werd gerealiseerd en bedraagt dus minder dan de helft van toen.
- **Administratieve vereenvoudiging**: **sterke daling** van 2,9 naar 2,4.
- **Fiscale hervormingen**: **sterke daling**, van 2,9 terug naar 2,4.
- Een **betaalbare sociale zekerheid** (2,3, vorig jaar 2,5).
- En de **verlaging van de belastingdruk** (2,2, vorig jaar 2,4).

Als hekkensluiter vinden we voor het vijfde jaar op rij de beoordeling voor (het gebrek aan) een efficiëntere en kleinere overheid met – opnieuw – als laagste score ooit een 2 op 10. Gemiddeld.

Beoordeling van het regeringswerk op het vlak van:											23-24
(gemiddelde score op 10)	2024	2023	2022	2021	2020	2019	2018	2017	2016	2015	
klimaatbeleid	3,8	3,9	3,7	3,9	/	/	/	/	/	/	↘
faciliteren van financiering voor het bedrijfsleven	3,4	3,5	3,8	4,3	4,5	4,3	5,0	4,8	4,4	/	↘
flexibele arbeidsmarkt	3,4	3,7	3,4	3,7	4,2	4,1	5,1	5,1	4,7	4,1	↘
beter aansluiting onderwijs-arbeidsmarkt	3,2	3,4	3,4	3,6	4,0	4,2	4,4	4,2	4,1	4,1	↘
beter sociaal statuut voor zelfstandige ondernemers	3,1	3,9	3,6	4,3	4,7	4,0	4,3	4,3	3,9	4,3	↘
mobiliteit en bereikbaarheid	3,1	3,3	3,3	3,5	3,7	3,1	3,6	3,2	3,0	3,2	↘
verzekeren van energievoorziening aan competitieve prijzen	2,8	3,6	2,5	2,7	3,7	3,6	3,3	3,8	3,6	3,7	↘
aanpak van de arbeidsmarktkrapte	2,7	2,9	2,6	2,9	3,4	3,6	/	/	/	/	↘
vlottere vergunningen	2,7	3,0	3,2	3,8	3,5	3,8	4,3	4,1	4,0	4,1	↘
wegwerken loonkostenhandicap	2,4	2,6	2,4	3,4	3,8	4,0	5,3	5,2	4,9	5,3	↘
administratieve vereenvoudiging	2,4	2,9	2,9	3,2	3,7	3,4	3,9	3,6	3,4	3,4	↘
fiscale hervormingen	2,4	2,9	2,4	3,5	3,5	3,5	4,3	4,2	3,5	3,7	↘
betalbare sociale zekerheid	2,3	2,5	2,4	3,1	3,4	3,5	4,2	4,1	3,7	4,4	↘
verlaging van de belastingdruk	2,2	2,4	2,5	3,0	3,5	4,0	4,8	4,8	3,6	4,6	↘
efficiëntere en kleinere overheid	2,0	2,2	2,2	2,7	2,6	3,3	3,6	3,8	3,4	3,7	↘
crisissteunmaatregelen voor ondernemingen	/	4,7	5,0	/	/	/	/	/	/	/	
corona-steunmaatregelen voor ondernemingen	/	/	/	5,5	5,6	/	/	/	/	/	
doeltreffend beleid in de aanpak van de coronacrisis	/	/	/	4,2	4,2	/	/	/	/	/	
Gemiddelde	2,8	3,2	3,1	3,6	3,9	3,7	4,3	4,2	3,9	4,1	↘

Maar liefst één op de drie van de bevroegde ondernemers geeft een score van 0 op 10 voor de overheidsefficiëntie, meer dan 8 op 10 buisden de overheid hierop.

Ook voor administratieve vereenvoudiging, de aanpak van de loonkostenhandicap, de betaalbaarheid van de sociale zekerheid, fiscale hervormingen en de belastingdruk zijn er telkens meer dan 1 op 4 ondernemers die een quotering van 0 op 10 geven, tekenend voor het grote gebrek aan vertrouwen en de frustratie over deze beleidsdomeinen.